

---

# ОСОБЛИВОСТІ ПІДГОТОВКИ ТА ПРОВЕДЕННЯ ІХ ВСЕСОКІЛЬСЬКОГО ЗЛЬОТУ 1932 РОКУ

---

*Олексій Лях-Породько*

---

**Аннотация.** Проанализированы организационные особенности подготовки IX Всесокольского слета. Установлены факторы, которые влияли на проведение спортивно-культурных мероприятий в Праге в 1932 г. Отмечено, что беспокойная военно-политическая ситуация в мире имела большое влияние на организацию Всесокольского слета. Установлено, что власть СССР всеми возможными способами (критика власти Чехословакии, подрыв авторитета сокольского движения, провокационные статьи в средствах массовой информации, организация спартакиад, создание красных спортивных организаций и др.) пробывала помешать проведению Всесокольского слета и создать негативную атмосферу вокруг него. Установлено, что несмотря на трудную геополитическую ситуацию и дискредитационную деятельность Советского Союза, IX Всесокольский слет состоялся на высоком организационном уровне с привлечением большого количества участников с разных стран мира.

**Ключевые слова:** IX Всесокольский слет, сокольское движение, сокольство.

**Abstract.** Organizational features of preparation of the IX Vsesokolsky meeting have been analyzed. Factors which influenced carrying out sports-cultural events in Prague in 1932 have been established. It has been noted that political-military situation in the world had a great influence on the organisation of Vsesokolsky meeting. It has been established that the USSR authorities in all possible ways (criticism of the power of Czechoslovakia, authority blasting sokols movements, provocative articles in mass media, organisation of Games, creation of the red sports organisations, etc.) tried to prevent carrying out of Vsesokolsky meeting and to create negative atmosphere around it. It has been established that despite a difficult geopolitical situation and discreditational activity of the Soviet Union the IX Vsesokolsky meeting has taken place at high organizational level with attraction of a considerable quantity of participants from different countries of the world.

**Keywords:** IX Vsesokolsky meeting, sokols movement, sokolstvo.

**Постановка проблеми.** Період між Першою та Другою світовими війнами у світі в цілому й у Європі зокрема, характеризувався військово-політичними потрясіннями, які негативно відображалися на різних сферах життєдіяльності суспільства. Одним із прикладів є ситуація, яка склалася у світовому спортивному русі у 1930-х роках: політико-ідеологічне протистояння між капіталістичними та соціалістичними державами, олімпійським та спортивним робітничим рухом, ставлення МОК до спортсменів радянської Росії тощо.

Помітну роль у цій міждержавній боротьбі двох протидіючих політичних сил відіграли не тільки Ігри X Олімпіади, а й IX Всесокольський зліт, який зібрав представників багатьох країн світу (Франція, Іспанія, Англія, США, Польща, Югославія тощо). Необхідно відзначити, що всі учасники цього масштабного спортивного заходу були ідеологічними ворогами СРСР, що призвело до нищівної критики сокольського руху в цілому й IX Всесокольського зльоту зокрема. Окрім цього, не залишилося без уваги світової громадськості наростаючий вплив нацистської Німеччини на розвиток спортивного руху не тільки у своїй країні, але і в Австрії, Чехословаччині та інших дер-

жавах. Саме в такій несприятливій атмосфері військово-політичного тиску проходив IX Всесокольський зліт у Празі у 1932 р.

**Аналіз останніх досліджень і публікацій.** Організація та проведення Всесокольських зльотів були предметом досліджень ряду фахівців. У їхніх роботах, однак переважають статистичні дані [4] або аналізуються зльоти до Першої світової війни [5], у той час, коли Всесокольські зльоти у міжвоєнний період залишаються недостатньо дослідженими. Тому актуальним є виявлення особливостей підготовки, організації та проведення IX Всесокольського зльоту 1932 р., визначення його ролі у розвитку сокольського руху у світі під впливом військово-ідеологічних і геополітичних факторів.

Наукове дослідження виконано згідно зі Зведеним планом НДР у сфері фізичної культури та спорту на 2011–2015 рр. Міністерства освіти і науки, молоді і спорту України за темою 1.1 «Історичні, організаційно-методичні та правові основи реалізації олімпійської освіти в Україні» (номер держреєстрації 0111U001714).

**Мета дослідження** – здійснити історико-теоретичний аналіз, виявити особливості підготов-

ки, організації та проведення IX Всесокольського зльоту 1932 р. та визначити його вплив на розвиток сокольського руху.

**Методи дослідження:** аналіз науково-методичної літератури, історико-логічний і описовий методи.

**Результати дослідження та їх обговорення.** IX Всесокольський зліт 1932 р. у Празі (Чехословаччина) характеризувався рядом важливих подій:

- 100-річчя з дня народження М. Тирша;
- 50-річний ювілей проведення Всесокольських зльотів;
- 70 років існування сокольського руху;
- смерть багаторічного керівника чеського «Сокола» та голови Союзу слов'янського сокольства Йосипа Шейнера;
- обрання нового голови чеського та слов'янського сокольства С. Буковського;
- проведення Ігор X Олімпіади 1932 р. у Лос-Анджелесі (США);
- організація III зимових Олімпійських ігор 1932 р. у Лейк-Плесіді (США);
- спроба проведення та організація Червоним спортивним інтернаціоналом у 1931 р. II Міжнародної Робітничої Олімпіади (Берлін, Німеччина/Москва, СРСР);
- організація Соціалістичним робітничим спортивним інтернаціоналом у 1931 р. II літньої Робітничої Олімпіади (Відень, Австрія);
- проведення Соціалістичним робітничим спортивним інтернаціоналом у 1931 р. II зимової Робітничої Олімпіади (Мюрцшлаг, Австрія);
- намагання організувати у 1933 р. світову Спартакіаду.

Військово-політична ситуація в Європі у період між Першою та Другою світовими війнами залишалася нестабільною. Боротьба двох протилежних політичних ідеологій продовжувала негативно позначатися на стані спортивного руху. Одним із ключових заходів у цей період стає IX Всесокольський зліт, який, зі слів комуністичного активіста Чехословаччини К. Аксаміта, є головною подією міжнародного спортивного руху. На його думку, для світової громадськості зліт має більше значення, ніж Олімпійські ігри: «Мы будем абсолютно правы, утверждая, что буржуазия руководящих империалистических государств придает сокольскому празднику в Праге гораздо большее значение, чем самой Олимпиаде. На Олимпиаду в Америке буржуазия посылает несколько спортивных «звезд», которые должны будут бороться на Олимпиаде за «национальный престиж» и империалистические идеи вообще; участие же в пражском слете становится повсеместно делом генеральных штабов...» [1, 29]. Однією з причин такої уваги міжнародної спільноти до Всесокольського зльоту К. Аксаміт називає підготовку країн малої Ан-

танти, а також Польщі та Франції до військового вторгнення на територію СРСР. Підтримує цю версію і безіменний автор статті «Праздник воинствующего фашизма», який наголошує на політичній складовій щодо ролі Всесокольського зльоту: «Если в центре спортивного внимания в буржуазном лагере в нынешнем году стоят Олимпийские игры в Лос-Анджелесе, то в отношении политического значения они без сомнения уступают первое место другому крупному празднику – IX Сокольскому слету в Праге» [8, 14]. Слід зазначити, що такої ж думки дотримувалась влада Радянського Союзу, а на шпальтах періодичних видань нищівній критиці та звинуваченням у ворожості піддавався сокольський рух. Для того щоб досягнути широкомасштабності пропаганди, спрямованої на дискредитацію сокольства, у таблиці 1 приводимо уривки окремих публікацій.

Окрім звинувачень у фашистсько-мілітаристській діяльності та націоналістично-капіталістичній ідеології, сокольський рух став об'єктом зловживань засобами масової інформації щодо внутрішньої економічної кризи напередодні Всесокольського зльоту. Наприклад, у журналі «Спартак» у 1932 р. було надруковано статтю з промовистою назвою «Торговый дом «Сокол и К» [11]. На жаль публікація виявилася без авторства, що викликає запитання до достовірності викладеного матеріалу. Незважаючи на це, у статті критика сокольства та державні ініціативи щодо організації Всесокольського зльоту на високому рівні не мали меж. Зокрема, зазначалось, що у час наростаючої економічної кризи, жорсткої політики економії за рахунок трудящих мас, введення нових податків, скорочення асигнувань на соціальні та культурні потреби держава направила 15 млн крон на будівництво стадіону, а містом Прагою було виділено 700 тис. крон. Також у статті наголошувалось, що крім фінансової державна влада надала й іншу допомогу: залучення військових частин, безкоштовне використання державних споруд, безкоштовний залізничний проїзд для учасників зльоту тощо.

Не минули безіменні автори статті питання комерційної діяльності у підготовці та організації зльоту. Серед антисупільних заходів, спрямованих на збагачення сокольського руху від проведення Всесокольського зльоту, було названо такі: продаж квитків, прав на фото- та кінозйомку, залучення членських внесків, випуск грамплатівок, випуск табачної продукції (цигарки та папіроси), здача в оренду місць для реклами на стадіоні, а також низку інших комерційних розважальних заходів.

На цьому наклепи не завершилися, а, більше того, перейшли всі межі дозволеного. Автори статті, які не підписалися, начебто лише припус-

Таблиця 1 – Агітація засобів масової інформації щодо дискредитації сокільства

ЗМІ	Назва статті	Цитата
Физическая культура и спорт	Сокольский праздник в Праге – угроза войны против СССР	Сокольский слет – это не демонстрация спортивных достижений фашистских спорторганизаций, это замаскированная демонстрация боеспособности антисоветских армий Чехословакии, Польши и др. стран
Спартак	Праздник воинствующего фашизма	Официально: IX Всесокольский слет организуется в честь столетия со дня рождения основателя сокольства доктора Мирослава Тирша... Фактически: страны Малой Антанта... устраивают генеральную проверку подготовки к вооруженной интервенции против Советского Союза
Физическая культура и спорт	Новое антисоветское выступление в Праге	Особый смысл приобретает проводимый в июле этого года в Праге IX слет союза славянских «соколов», который должен явиться военным выступлением, в первую очередь, против СССР
Физкультура и социалистическое строительство	О празднике национализма и подготовке интервенции против СССР. (К предстоящему слету соколов в Праге)	Сокольский слет – военное выступление империализма. Дипломатическая дружба, заключенная в Монтрэ, должна быть скреплена в Праге совместным военным выступлением. В связи с той ролью, которую по поручению империалистической Франции должны сыграть Польша, Румыния, Чехословакия и Югославия в деле подготовки интервенции против СССР
Сборник материалов по вопросам международного спортдвижения	Два спортивных праздника буржуазии	Слет соколов организовало чешское правительство. На этот слет оно пригласило фашистско-милитаристские организации из стран, где французский империализм готовит пушечное мясо для новых империалистических войн и интервенции против СССР
Правда	Слет интервентов и белогвардейцев в Праге	Чешская буржуазия использует «сокольский» слет для проведения агрессивной и откровенно фашистской политики против трудящихся масс, политики войны против СССР

каючи, звинуватили сокільство у тому, що воно під виглядом салонів масажу організує будинки розпусти для зростання прибутку зльоту. Абсурдність такого умозаключення підтверджує аморальність та брудні методи дискредитації сокільського руху перед світовою спільнотою. Це доказ того, що радянська влада робила все для того, щоб зірвати проведення Всесокільського зльоту, підірвати авторитет сокільства та вплинути таким чином на Чехословаччину й інші країни, які вважалися політичними ворогами.

Незважаючи на численні провокаційні публікації, інформаційна війна щодо сокільського руху продовжувалась і набувала мілітаризованого спрямування власне для дестабілізації ситуації у самій Чехословаччині та країнах, які з нею межують. Це було зроблено для збурення внутрішньодержавного конфлікту, а також для розпалювання національного протиробства між буржуазно-капіталістичним устроєм та пролетаріатом. На думку ідеологів радянської влади, такі заходи могли порушити національно-патріотичну стійкість народу і призвести до руйнації країни та потрапляння її під вплив СРСР. Так, у статті «Програма милитаристського виховання в «Соколе» критикується рішення керівництва сокільських організацій щодо активізації діяльності з військово-фізичної підготовки для захисту своєї держави [9], тобто впровадження комплексу ГПО в СРСР та повномасштабна мілітаризація країни – це виправданий крок для боєздатності населення від військової інтервенції, а пошук шляхів для збереження державності іншою країною є підготовкою до війни або агресії, зокрема щодо СРСР.

Інший приклад дискредитації сокільства стосується його діяльності в Югославії (такої ж думки були і про Чехословаччину) та начебто співпраці з місцевою поліцією для шпигування за власним населенням [10]. Для більшої «правдивості» радянська преса наводила приклади інтерв'ю окремих членів делегації з Югославії учасників Всесокільського зльоту, при цьому не називаючи їхніх прізвищ: «Известный процент делегации составила полиция, переодетая в соколов. Их задача состояла в том, что бы следить за членами делегации. Работали они в тесном контакте с пражской полицией» [3, 39].

Постійно на сторінках різних засобів масової інформації Радянського Союзу лунали заклики до протистояння пролетаріату та спортсменів робітників щодо буржуазно-імперіалістичної влади Чехословаччини та націоналістично-мілітаризованого сокільського руху.

Окреме місце у антисокільській пропаганді посіло питання участі у Всесокільському зльоті російських емігрантів, а саме тих, хто був проти радянської влади. Навіть після того, як минуло близько двадцяти років, після бурхливих подій, що призвели до повалення імперської влади та утворення СРСР, їх називали не інакше як білогвардійці, які готуються до військової інтервенції в Радянський Союз. Цікаво, як би назвали в СРСР українську діаспору, представники якої виступали на зльоті.

Крім інформаційної війни, радянська влада використовувала й агітаційно-практичні засоби – проведення фізкультурно-спортивних заходів у Чехословаччині та інших країнах у той же час ко-

ли й відбувалися сокільські свята. Це спрямовано було на те, щоб відволікти увагу світової громадськості та місцевого населення та дискредитувати сокільський рух. Наприклад, для пропаганди комуністично-пролетарського спортивного руху широко використовувався Червоний спортивний інтернаціонал та систематично проводилися спортивні змагання, приурочені міжнародному дню червоного спорту. Так, у 1933 р. у СРСР, Франції, Чехословаччині, Швейцарії, Швеції та інших країнах відзначався другий міжнародний день червоного спорту під гаслом «борьбы против фашизма и империалистических войн, за единство всех рабочих, занимающихся спортом, и за Мировую спартакиаду» [6, 6].

Однією з основних причин такого категорично негативного та, більше того, ворожого ставлення до Чехословаччини в цілому й до сокільського руху зокрема була незгода влади СРСР щодо утворення та діяльності Малої Антанти (міждержавне політико-військове об'єднання Чехословаччини, Румунії та Югославії для взаємозахисту від агресії інших держав). Радянський Союз звинувачував ці держави у потуранні імперіалізму та підготовці до військової інтервенції щодо СРСР.

Таким чином, влада СРСР намагалася створити умови, які б завадили проведенню IX Всесокільського зльоту. Однак всі ці брутальні заходи не мали жодного результату щодо розколу як у самій Чехословаччині, так і у сокільському русі. Також світова громадськість адекватно реагувала на правдиву інформацію і відзначала позитивну роль зльоту, а не спотворену, заангажовану, штучно створену ситуацію Радянським Союзом навколо нього.

Незважаючи на протидію СРСР, IX Всесокільський зліт відбувся у 1932 р. на високому організаційному рівні та мав неабиякий розголос на міжнародній арені. Про значення, яке надавали Всесокільському зльоту, свідчить географія учасників, серед яких були представники країн та окремих міст: Чехословаччина, Польща, Румунія, Югославія, Франція, Іспанія, Аргентина, Австралія, Чилі, Південно-Африканська республіка, Канада, Париж, Марсель, Мадрид, Белград, Загреб, Любляна тощо. Окрім них, учасниками зльоту були численні емігрантські групи, зокрема українців та росіян. Щодо участі української діаспори слід відзначити його національно-патріотичне, державотворче та міжнародне значення у час окупації країни різними державами (СРСР, Польща тощо).

Однією з організаційних особливостей Всесокільського зльоту була участь військових частин з Чехословаччини, Югославії, Польщі, Румунії, Іспанії, Литви та Японії. Враховуючи нестабільну міжвоєнну ситуацію у світі, такі заходи направлені на налагодження співпраці для взаємобезпеки

та протидії агресії загарбницьких країн. Програма військовопоказових заходів та кількість задіяних у них учасників вражає масштабністю. Виступи військовослужбовців відбулися у два дні і включали наступне: змагання з гімнастики, легкої атлетики, багатоборстві (25 км у військово-му спорядженні, метання гранати у ціль, стрільба, фехтування зі штиком, біг на 100 та 5 000 м), масові вільні вправи, виступи кавалерії, загонів велосипедистів, представників військової академії, а на сам кінець масова сцена, яка символізує взаємозв'язок сокільства з армією.

Підтвердженням значущості цих заходів є неабияка увага з боку військових відомств запрошених країн. Про високий рівень та статус Всесокільського зльоту свідчать склади направлених делегацій: Югославія – 1 генерал дивізії, 1 генерал бригади, 2 полковники, 1 морський офіцер, комендант «чехословацького» полку, 1 частина цього ж полку, 80 учнів військової академії, 84 учня морської академії, 80 учнів унтер-офіцерської школи короля Олександра I; Румунія – вихованці офіцерської школи, солдати гвардійського полку, палацова охорона, гвардійські єгеря, горні єгеря, жандарми, прикордонники, солдати 21-го піхотного полку, 2-го артилерійського, 4 та 9 кавалерійських полків, солдати королівського кавалерійського ескорту, військові льотчики та морського флоту; Франція – військова делегація, очолювана генералом М. Вейганом та колишнім начальником французької військової місії у Чехословаччині, генералом Міттельгаузером; Іспанія – 22 особи; Литва – 200 учасників; Японія – численна делегація на чолі з керівником відділу допризовного виховання при військовому міністерстві І. Таката [1, 3].

Ключове місце для забезпечення високого рівня проведення Всесокільського зльоту займало питання формування досконалої та дієвої організаційної структури оргкомітету. Окрім того, що Всесокільський зліт знаходився під патронатом найвищих державних посадовців (Масарик Т. – Президент, Удржал Ф. – Прем'єр-міністр, Бенеш Е. – Міністр закордонних справ, Вішковський К. – Військовий міністр) [7], також був спеціально створений особовий комітет, який очолили керівник чеських соколів – доктор С. Буковський та Міністр внутрішніх справ Ю. Славік. Крім них, до складу комітету були включені державні високопосадовці (представники Військового міністерства, зокрема начальник генерального штабу Сирові, Міністерства охорони здоров'я, освіти, друку міста Праги тощо) та громадські активісти у статусі почесних членів (О. Гіжицький – від Союзу руського сокільства за кордоном, М. Замойський – від польського «сокола», доктор Гангл – від королівського югославського «сокола»).

Для більш ефективної діяльності щодо окремих організаційних заходів з підготовки зльоту було створено шістнадцять комісій та залучено близько 10 тис. осіб [2]. Вочевидь виправданим є залучення такої кількості волонтерів та утворення понад п'ятнадцяти спеціальних комісій, бо програма ІХ Всесокольського зльоту вражає своїми масштабами. Так, основні дні зльоту припадають на 1–6 липня, але ж їм передувало багато масових спортивних заходів:

- 16 вересня 1931 р. у Празі виступом соколів за участю президента, представників державної влади, генерального штабу, сенатора Союпуа від Чеської соціал-демократичної партії та депутата Гуммельганса від Гімнастичного союзу ДТЕ (чеська секція ЛСІ) розпочалося відзначення річниці М. Тирша;

- взимку 1932 р. організовано лижні змагання Союзу слов'янського сокольства та ігри для учнів навчальних закладів;

- вдруге організовано естафетний пробіг соколів від кордонів до Праги по дев'яти дорогах;

- 12 червня відбулося свято учнівської молоді віком від 6 до 14 років (масові вільні вправи, ігри, змагання та постановка казки дітей віком від 6 до 9 років);

- з 16 по 20 червня проходило свято учнів середніх шкіл (крім соколів до них долучилися учні, які не є членами сокольських організацій);

- 26 та 27 червня організовано свято сокольської молоді віком від 14 до 18 років (масові вільні вправи для хлопчиків та дівчаток, а юнаки виконують їх з жердинами, легкоатлетичні змагання, п'ятиборство, шестиборство, художня гімнастика, ігри, сценічні вистави);

- 29 червня – урочиста хода сокольської молоді містом.

Різноманітна та насичена була програма основних днів Всесокольського зльоту. Зокрема, відбулися масові виступи гімнастів (вільні вправи – чоловіки, вправи з кеглями – жінки), які символізували шлях розвитку країни під гаслом «У новому світі нова чуда країна», змагання на першість чеського «Сокола» та Союзу слов'янського сокольства з художньої гімнастики, з легкої атлетики, гандболу, плавання, тенісу, фехтування, стрільби, кінному спорту тощо.

В останній день зльоту, 6 липня, відбулися масова демонстрація перед Празькою Думою, а в урочистій ході, яка тривала шість годин взяла участь 78 021 чоловік у сокольських та національних костюмах. Для продовження статистичної ін-

формації зупинимося на окремих даних, які засвідчують масштабність заходів. Зокрема, на стадіоні по черзі виступали 33 695 чоловіків, 28 000 жінок, 23 400 підліток, 34 124 учнівської молоді.

Традиційно разом зі зльотом було організовано сокольську виставку, яка охоплювала різні сфери життєдіяльності суспільства та мала патріотичний характер.

Таким чином, незважаючи на нестабільну політичну ситуацію у світі та підривну діяльність СРСР щодо авторитету сокольського руху, ІХ Всесокольський зліт відбувся на високому організаційному та патріотичному рівнях.

**Висновки.** Міжвоєнний період ознаменувався рядом глобальних подій та явищ, серед яких ключове місце посідає геополітичне та ідеологічне протистояння між капіталістичними та соціалістичними країнами. Одним із центрів протистояння стає Східна Європа, де СРСР намагався розширити свій вплив на Чехословаччину, Польщу, Югославію та інші країни. У міждержавній політичній боротьбі радянська влада використовувала різні провокаційні заходи, спрямовані на дискредитацію влади, державного устрою, політично-громадського вектора розвитку країн тощо. Сокольський рух як провідна ланка національно-патріотичного виховання суспільства не лише у Чехословаччині, а й в інших державах отримав шквал критики та брехні у засобах масової інформації СРСР та про-радянській пресі Польщі, Чехословаччини, Болгарії, Югославії щодо своєї діяльності. Це було спрямовано на підрив авторитету сокольства на його Батьківщині та за її межами, а також здійснення спроби зірвати проведення ІХ Всесокольського зльоту, тому що безсумнівно однією з головних спортивних та політичних подій 1932 р. був Всесокольський зліт. Його роль вийшла за межі фізкультурно-спортивного заходу, а набула державного, геополітичного, соціокультурного, військово-патріотичного значення для Чехословаччини та багатьох інших країн. На міжнародному рівні Всесокольський зліт отримав високу оцінку за організаційні досягнення, спортивну майстерність учасників, боротьбу за незалежність своєї держави, виховання національно свідомого суспільства тощо. Підтвердженням цього є чисельні делегації з різних країн світу та увага міжнародної спільноти до ІХ Всесокольського зльоту.

**Перспективи подальших досліджень** будуть спрямовані на виявлення особливостей підготовки, організації та проведення Х Всесокольського зльоту 1938 р.

## Література

1. Аксамит К. О празднике национализма и подготовке интервенции против СССР. (К предстоящему слету соколов в Праге) // Карло Аксамит // Физкультура и социалистическое строительство. – 1932. – № 6. – С. 29–31.

2. *Aksamit K.* Слет соколов в Праге / Карло Аксамит // Физкультура и социалистическое строительство. – 1932. – № 7. – С. 49–52.
3. *Вокруг слета соколов в Праге* // Физкультура и социалистическое строительство. – 1932. – № 9. – С. 39–40.
4. *Гавличек В.* Чехословацкий Сокол. – Прага: Орбис, 1948. – 36 с.
5. *Лях-Породько О. О.* Організація та проведення Всесокольських зльотів і вплив їх на розвиток сокольського руху / О. О. Лях-Породько // Педагогіка, психологія та мед.-біол. пробл. фіз. виховання і спорту. – Х.: ХДАДМ (ХХПІ). – 2009. – № 7. – С. 104–112.
6. *Международный день красного спорта* // Сборник материалов по вопросам международного спортивного движения. – 1933. – Вып. 8. – С. 6–7.
7. *Не белые соколы слетаются...* // Spartak. – 1932. – № 33. – С. 14.
8. Праздник воинствующего фашизма // Spartak. – 1932. – № 27. – С. 14–15.
9. Программа милитаристского воспитания в «Соколе» // Сборник материалов по вопросам международного спортивного движения. – 1933. – Вып. 5. – С. 7.
10. «Сокол» – активный помощник охраны // Сборник материалов по вопросам международного спортивного движения. – 1933. – Вып. 3. – С. 8.
11. *Торговый дом «Сокол и К»* // Spartak. – 1932. – № 31–32. – С. 22.

## References

1. *Aksamit K.* On the holiday of nationalism and preparation of intervention in the USSR. (For the upcoming meeting of falcons in Prague) // Karlo Aksamit // Fizkultura I sotsialisticheskoe stroitelstvo. – 1932. – № 6. – P. 29–31.
2. *Aksamit K.* Falcons rally in Prague / Karlo Aksamit // Fizkultura I sotsialisticheskoe stroitelstvo. – 1932. – № 7. – P. 49–52.
3. *Around Falcons rally in Prague* // Fizkultura I sotsialisticheskoe stroitelstvo. – 1932. – № 9. – P. 39–40.
4. *Havlicek V.* Czechoslovak Sokol. – Prague.: Orbis, 1948. – 36 p.
5. *Liakh-Porodko O. O.* Organizing and conducting Vsesokilsky meetings and their influence on the development of Sokol movement / O. O. Liakh-Porodko // Pedagogika, psikhologhiia ta medyko-biologhichni problemy fiz. vykhovannia i sportu. – Kharkiv: KSADA (XXPII). – 2009. – № 7. – P. 104–112.
6. *International Day of Red Sport* // Sbornik materialov po voprosam mezhdunarodnogo sportdvizheniya. – 1933. – Iss. 8. – P. 6–7.
7. *Not white falcons are gathering...* // Spartak. – 1932. – № 33. – P. 14.
8. *Holiday of violent fascism* // Spartak. – 1932. – № 27. – P. 14–15.
9. *Program of military training in «Sokol»* // Sbornik materialov po voprosam mezhdunarodnogo sportdvizheniya. – 1933. – Iss. 5. – P. 7.
10. «Sokol» – an active secret police assistant // Sbornik materialov po voprosam mezhdunarodnogo sportdvizheniya. – 1933. – Iss. 3. – P. 8.
11. *Trading House «Sokol and K»* // Spartak. – 1932. – № 31–32. – P. 22.